

“et sted vi helligånder luften sammen”

Om det hellige i ældre og nyere danske salmer

Kirsten Nielsen

I artiklen undersøger forfatteren talen om det hellige dels i Den Danske Salmebog dels på salmer.dk. Artiklen behandler brugen af ordet hellig om Gud, Kristus og Helligånden, om mennesker, steder, bygninger, tider og genstande samt om begreber. Ud fra en teologisk synsvinkel er der ikke den store forskel på brugen i de ældre og de nyere salmer. Dog spiller skabelsesteologien en forholdsvis stor rolle i de nyere salmer, hvorfor det hellige i højere grad forbindes med hverdagen. I de nyere salmer møder vi desuden ikke modsætningen mellem det syndige menneske og den hellige Gud. Sproget er naturligt nok anderledes med nye udtryk og billeder. Desuden taler salmedigterne mere konkret om det hellige, og flere forskellige begreber forbindes med det hellige.

I invitationen til at medvirke til temanummeret om det hellige blev jeg bedt om at undersøge, “om det hellige fremtræder ens i ældre og nyere salmer, eller om der sker en forskydning, som man kan aflæse ...” og “om den forskydning siger noget om en større bevægelse i teologien?” For at kunne besvare spørgsmålene har jeg har begrænset mit materiale til Den Danske Salmebog (DDS 2002) samt salmerne i salmedatabasen: salmer.dk. Hvor jeg ikke henviser til DDS, findes salmen derfor på salmer.dk. Til de nyere salmer regner jeg salmer fra tiden efter 1970, hvor bl.a. Johannes Johansen og Holger Lissner begyndte at udgive deres salmer.

Gud, Kristus og Helligånden som hellige

Både i ældre og nyere salmer er ordet hellig om *Gud* eller *Kristus* især forbundet med serafernes lovsang i Es 6,3. Det gælder fx DDS 422, hvor hver strofe indledes med ordene: “Hellig, hellig, hellig!” Om Gud bruges desuden ord som almægtig og nådefuld. Alle helgener knæler for Gud, og det syndige menneske blændes af Guds herlighed, for ingen er Gud lig i magt og kærlighed. Men først og sidst skal Gud lovsynges. *Kristus* lovprises med ordene “Hellige Herre Gud, hellige stærke Gud, hellige, barmhjertige frelser / du evige Gud!” i DDS 495. Det er ham, det angrende menneske går til om hjælp og med sit behov for, at Kristus ynkes “ved vor synd og usselhed”.¹

I de nyere salmer omtales Gud nogle få gange som hellig. Det sker fx i Lisbeth Smedegaard Andersens salme, “Det sused af vinger i luften i nat”, hvor Gud er skildret som skaberen og kaldes “hellig og god” og i Merete Bandaks salme, “Tale er sølv – tavshed er guld”, hvor Gud kaldes “hellig og ren!”, men alligevel “favner din skabning præcis som jeg er”. I Iben Krogsdals salme: “Hellig, hellig, hellig” er det den opstandne, der lovprises, og som vi skal knæle for.² Både de ældre og de nyere salmer står i gæld til helligsangen i Es 6; men de nyere salmer taler ikke om menneskets syndighed.

Selve navnet *Helligånden* angiver, at Ånden er forbundet med det hellige. Og det er da også Helligånden, der hyppigst henvises til, når man søger på ordet “hellig”. Helligånden opfattes som en person, man kan henvende sig til, og ofte optræder den som del af treenigheden. I DDS 281: “Nu nærmer sig vor pinsefest”, tiltales Helligånden som “Gud Helligånd”, og i strofe 2 bruges udtrykket “O helligste Treenighed”,³ Den har sine særlige opgaver: at vidne om Gud og Kristus, at være sandhedens ånd, som kan lede mennesker ad den rette vej og trøste i nød. Og det kan den, fordi den er “almægtig Gud”.

I salmen “Nu bede vi den Helligånd” (DDS 289) kaldes den “lysets Ånd”, “kærlighedens Ånd”, som skal indgyde kærlighed i “Herrens samfund”, og

1. Jf. desuden DDS 141,3; 421,2; 438; 554,6; 687,7 .

2. Se også Per Harlings salmen “Du er hellig, du er hel” om Kristus.

3. Se også DDS 16,1; 291,6.

“Talsmand”. Helligånden fungerer desuden som ledsager (DDS 293,5), som opbygger af menigheden (DDS 301,1), og i DDS 304 antænder den menigheden med “Himlens ild” (jf. pinsebegivenheden). Og når Grundtvig taler om, at det “änder himmelsk” og “vifter hjemligt” (DDS 290,3), ligger tanken om Helligånden som et vindpust bagved.

Også i de nyere salmer omtales Helligånden som en del af treenigheden. Det gælder fx Sten Kåløs salme, “Vi synger for dig, Herre Gud, Helligånd”: “treenigt ved nadver, treenigt ved font” og Marianne Harboes “Du lille barn, du kom til os”, hvor det hedder: “Gudfader, Søn og Helligånd ... Treenigt ta’ du barnets hånd”. Og som i de ældre salmer møder vi direkte henvendelser til Helligånden som person.⁴

Hvad der siges om Helligånden svarer på mange punkter til, hvad vi kender fra de ældre salmer. Jens Simonsen giver en næsten samlet oversigt over Helligåndens virke i salmen “Helligånd, dit pust, din nåde”, hvor Helligånden er som vinden, forbindes med nåde, korsets og vor gåde samt en brændende ild⁵ på hjerter og tunger. Helligånden er vor trøster, der kan lære os om “Faderen og Sønnen” og være “ét med dem og os i bønner”. Den er “Guds nådegave, / der kan trøste os i savnet” og lægge “på vor tunge Jesus-navnet”. Det samme gælder salmen “Helligånd, tag mig ved hånden” af Pia Perkiö med dens bønner om, at Helligånden vil gribe ind og vise os sin herlighed, skænke retning og mening, fylde os med kærlighed, røre ved hjertet og skabe tillid til Jesu ord, gøre os modige, vise os vores plads i livet og opklare vort indre, “så jeg evner at være / andre en ægte ven.” Venskabet kan her tolkes som et andet udtryk for menighedsfællesskabet, men rækker videre.

Helligånden forbindes naturligvis i flere salmer med pinsen. Det sker fx i Jørgen Gustava Brandts “Hør himmelsus i tredje time!” (DDS 285), hvor der tales om Helligåndens nærhed i form af vinden (himmelsus), om duen og ilden og om fællesskabet i form af “Helligåndens fællessprog”. At Helligånden er en kraft, der kan forvandle siges meget tydeligt i salmen “Gud Helligånd, tænd ild i vores tanker” af Holger Lissner, hvor der i hver strofe lyder

4. Se også Lisbeth Smedegaard Andersens “Du hjertemilde Helligånd” eller Holger Lissners “Gå gennem byens lange lige gader, du sommerlyse Helligånd”.

5. Se også DDS 29,3: “Lad hellig-ilden brede sig”.

“et sted vi helligånder luften sammen”

denne opfordring: “Så derfor kom! Du må begynde at handle, / ja kom! Vis os, at du kan forvandle! / Gud Helligånd!....”.

Med til Helligånden hører også, at den forbindes med åndedrættet, sådan som det sker i fx “Herre, gør mit liv til bøn” (DDS 588) af Johannes Johansen, hvor han påkalder Helligånden med ordene: “Helligånd, Guds åndedræt”. Her er også den velkendte lærevirksomhed omtalt, ligesom Helligånden skal lede vor tanke ret på vej.

Som sagt er der meget, der svarer til den teologi, vi kender fra de ældre salmer, selv om sproget er anderledes. Helligånden og naturen er ofte forbundet i pinsesalmerne, men når Simon Grotrian indleder en salme med ordene: “Og Helligåndens vuggesang / er pinsesolen dagen lang” skabes nærheden til Helligånden gennem et nyt billede.

Også Iben Krogsdal bruger i flere salmer nye formuleringer om Helligånden. I salmen, “Vi finder fred i kirken”, danner hun et verbum af ordet, når hun skriver: “et sted vi helligånder luften sammen” og skaber dermed en forbindelse til skabelsesberetningen, hvor det fortælles, at Gud blæste livsånde ind i menneskets næsebor (1 Mos 2,7).⁶ I salmen “Uskyldig dømt”, strofe 5, bliver følgen af Jesu opstandelse, at “Så bader vi i Helligånd”. Her skaber hun en kropslig fortrolighed med Helligånden, som er anderledes end mere abstrakte udtryk for Helligånden. Endnu et eksempel er salmen “Nu slår glæden ud med hånden”, hvor glæden i første strofe “boltrer sig i Helligånden”, og salmen slutter: “jeg er ikke vild af glæde – jeg er vild af Helligånd!” Flere nye salmer lægger således vægten på Helligåndens nærvær ikke kun i kirken, men i dagligdagen og beskriver dens virke meget konkret.⁷

6. Jf. salmer.dk eller salmebogstillægget ‘100 salmer’, nr. 860,5. Se også udtrykket “luften er tæt af Helligånd” i salmen “Kirken den er et salmebrus”, strofe 1.

7. Nogle få steder i de ældre salmer kaldes engle for hellige. I DDS 30,1 prises Gud af helligt englekor (jf. seraferne i Es 6,3). Se også aftensalmen DDS 781,1: “hans hellig engleskare”, DDS 556,6: “blandt helligt englekor”, DDS 221,2: “ved hellig engels styrke” om Jesu opstandelse. I de nyere salmer optræder der engle, der synger eller fungerer som budbringere, men de kaldes ikke hellige.

Mennesker som hellige

Der er få eksempler på, at mennesker kaldes hellige. I DDS nævnes de “hellig tre konger” (DDS 138,1), og i en af de nyere salmer, Jens Simonsens “En stjernetyder sad”, omtales stjernetyderne i de fem første strofer som “Helligtrekonger”. I sidste strofe ændres det til, at “vi bli’r de Helligtrekonger”. Simonsen uddyber ikke, hvori helligheden består, men han tænker vel på lydigheden mod stjernen og den ydmyge knælen for barnet, som vi skal efterligne.

I DDS 568,1-3 nævnes dagen, hvor “fuldkommen frelse for evigt er vundet”, “de helliges længsel” stillet, og “de helliges bønner” er opfyldt. De hellige er altså ikke almindelige mennesker, men de salige, og det samme gælder for salmen “Herre, fordi du” (DDS 57,4). Her skal “alle martrede, døde” sammen med “alle hellige, salige” sige: “Jesus er Herre.” I DDS 377,1 nævnes “Herrens udvalgte, som hellighed øve”, men hellighed er her forbundet med gerninger ikke med personerne som sådan.

En af Iben Krogsdals salmer begynder: “Hvor svimlende et himmelblå, / hvor skønt at stå i live / og mærke alt har ovenpå / hvor hellig kan man blive!” Man forventer ordet “heldig”, men når hun skriver hellig, forstår jeg det sådan, at livet er mere end en tilfældighed, det kommer fra den hellige Gud, som hun kalder “livets eneskaber”. De ældre og de nyere salmedigtere er altså, med få undtagelser, enige om ikke at bruge ordet hellig om almindelige mennesker.

Steder, bygninger, tider og genstande som hellige

Der er mange eksempler på omtale af *hellige steder og bygninger*. I DDS 75,6 beder Brorson om, at al verden må blive “til en helligdom, / fordi Guds Søn til verden kom”. I DDS 76,6 skildrer han, hvordan forhænet er sønderrevet, og der er åbnet en indgang til at gå ind i “Guds helligdom”.⁸ Af DDS 329,2 fremgår det, at “Ordet kun helliger huset”, for det er Ånden, der bedst bygger

8. Se også DDS 344,4; 411,1; 424,2.

kirke. Zion kaldes da også i DDS 380 for “den hellige Guds stad.” Steder gøres således hellige af det guddommelige nærvær.

Tider er ligeledes hellige, fordi de er forbundet med Guds eller Kristi gerninger. I salmen “Hør vor helligaftens bøn” (DDS 214,1-2) er aftenen hellig på grund af opstandelsen påskemorgen, mens det i “Se, vi går op til Jerusalem / i hellige fastetide” (DDS 172,1) er Jesu lidelse og død, der kvalificerer tiden.⁹

På samme måde kan *genstande* betegnes som hellige, fordi de er knyttet til Jesus. Det er tilfældet i salmen “Det hellige kors, vor Herre selv bar” (DDS 201), og det samme gælder “O glædelig dag” (DDS 471,1), hvor Jesus giver os “sit hellige legeme og blod”.¹⁰ Jeg vil også tolke linjen “Smyk hans vej med hellig gren!” i Palmesøndagsalmen “Glæd dig, Zion, glæd dig, Jord!” (DDS 83,1) sådan, at det er, fordi grenene er tiltænkt Jesus som hyldest, at de kan kaldes hellige. I salmen “O Gud, min synd du sænke ned” (DDS 500) beder vi om at få et “helligt hjerte”. Det er altså ikke noget, vi selv skaber, men Guds gave.¹¹

I en af de nyere salmer, Lars Busk Sørensens “Solen begynder at gløde”, strofe 2, hedder det: “det er Guds vilje at træde / ud på den hellige jord.”¹² Her er det Guds vilje, der kvalificerer jorden som hellig. I Iben Krogsdals salme, “Der er tid til at fødes og tid til at dø”, er der tid “til at øse fra solen og vandre som to / i de daglige, hellige haver” (strofe 5). Her gives der ikke nogen direkte begrundelse for, at haverne er hellige, men da salmen bygger på Præd 3,1-8, giver det bedst mening at tolke den skabelsesteologisk: Haverne er Guds gaver og derfor hellige.

Også veje kan være hellige. I Lisbeth Smedegaard Andersens adventssalme, “Korte dage i december”, tales der i strofe 4 om at gå “på en hellig vej hernede / mod det nye nådeår”. Udtrykket bygger på Es 40,3 om Herrens banede vej i ørkenen. Ordet “hellig” er derfor en måde at markere, at det

9. Se også DDS 215,4; 216,5; 403,1.

10. Se også nadversalmen DDS 473: “helligt brød”.

11. Se også DDS 352, 5, hvor Gud vil flænge hver en hellig kåbe, dvs. når vi gør os til af hellighed.

12. Salmen er nr. 813 i salmebogstillægget ‘100 salmer’.

er Herrens vej. Det samme er tilfældet i Jens Simonsens salme, "Gå på lige flise gange", strofe 4, hvor det hedder: "Se der går en hellig vej". Udtrykket bruges om gaderne i Varde! I begge tilfælde drejer det sig om veje i denne verden.¹³

At kirken er hellig nævnes fx i Janne Marks salme, "Et hus at komme til", hvor kirken i strofe 7 kaldes "Et hus, et helligt sted". I salmen "Den stille tro" taler Iben Krogsdal i strofe 4 om lyset, der "røber helligdomme / for enden af det tomme", og når det videre hedder, at "Herrens aura flyder ... og bliver land", er det netop Herren, der skaber helligdommene. En særlig form for helligdom omtales i Marianne Velling Bordinggaards "Himlen bøjer sig mod støvet", strofe 2, hvor Maria "bliver barnets helligdom". Og her er det barnet, der helliger Marias krop.

Endelig kan også tider være hellige. Det gælder julenat, fordi Jesus blev født den nat.¹⁴ I en Simon Grotrian salme, "Der er et strøg af sol i nat", hvor Gud er skildret som skaberen, hedder det til slut: "nu er det blevet helligdag / hvor Paradis begynder". Når Jørgen Michaelsen i salmen "Trinitatis – lad vor kirke- / årstid hedde" slutter med ordene: "Lad da sommerhelligdage / samle os om det Guds ord / som af hverdagsrøster højlydt / skaber rigets lovsangskor!", er det Guds ord, der helliger dagene.

De nyere salmer adskiller sig teologisk ikke meget fra de ældre. Det er forbindelsen til det guddommelige, der gør noget helligt. Men hellighed knyttes i de nyere salmer tydeligere til hverdagen og vores liv. Der er desuden den forskel, at jeg ikke har mødt eksempler på hellige genstande i de nyere salmer.

13. Se også Lisbeth Smedegaard Andersens "Den første sne med fnug som store stjerner", strofe 3: "en hellig vej hvor folk skal gå med Gud."

14. Se fx Eyvind Skeies "Nu i den hellige time" samt Lisbeth Smedegaard Andersens "Forventningens glæde ved vinter", hvor julenat kaldes "den hellige julenat" (strofe 3).

Begreber som hellige

I de ældre salmer bruges mange forskellige begreber om det hellige. Guds navn er helligt, og “Jesus” er “det helligste, reneste navn”, for om kirken gælder det, at “Ét helligt navn den ærer”. Men mennesker kan også håbe på “et helligt navn at vinde”.¹⁵ I nytårssalmen, DDS 712, 1 er det Guds hellige ord, der skal “oplive, oplyse det høje Nord”, og i sidste strofe skal det nye år “henskrive i Jesu navn”. I DDS 596,2 betegnes forjættelserne som “en hellig stemme”, fordi det er Gud, der trøster sit folk.

I salmen “Jeg er i Herrens hænder” råder Gud for natten med “hellig Guddoms-magt” (DDS 51,3). I en morgensalme kaldes Guds fred hellig, mens en julesalme taler om “hellig juleglæde”, hvor glæden skyldes Jesu fødsel.¹⁶ Derudover bruges ordet hellig i DDS 641,3 om “Jesu hellige pine og død”. Igen er det tydeligt, at det er tilknytningen til Gud/Kristus, der begrundes helligheden.

Også sakramenterne betegnes som hellige. I salmen “O kristelighed” (DDS 321,5) kaldes håbet “gudbroder, nyfødt i den hellige dåb”,¹⁷ mens nadveren er et “helligt, varigt pant”¹⁸.

Selve livet kan kaldes helligt,¹⁹ og der er også særlige aspekter af menneskelivet, som betegnes som helligt. Det gælder kaldet og dyderne, og i en bryllupssalme, DDS 700,5, gror kærligheden mellem mand og kvinde “på

15. Jf. DDS 3,1; 62,1; 73,1-5; 334,2; 378,6.

16. Jf. DDS 736,2 og 113,2. Se også Jens Simonsens salme “Jorden skal danse”, strofe 5, hvor Jesu fødsel omtales som “helligt er det, der skal ske.”

17. Se også DDS 565,1 samt 427 om “dåbens hellig væde”.

18. Jf. DDS 178,5.

19. Jf. DDS 322,7: “et helligt liv i Jesu tro”; 579,7: “så skal mig ingenting / et helligt liv berøve.”

hellig grund”.²⁰ Loven betegnes som hellig, og det samme gælder både troen og håbet.²¹

Når det gælder kirken, bedes der i en salme om kirkens mission om, at den må sættes i “hellig Himmel-brand” (DDS 358,2), og i en salme i afsnittet om de helliges samfund hedder det, at “hellig myndighed” er lagt i svages hænder. Men et andet sted slås det fast: “at ren og hellig i sin grund / vor gerning aldrig bliver”.²² Vi udvirker således ikke, at noget er helligt. Det gør Gud.

I de fleste tilfælde er det hellige således forbundet med Gud eller Kristus, men også meget i menneskelivet kan kaldes helligt, fordi det ses som Guds gode gaver.

I de nyere salmer er der ligeledes mange begreber, der forbindes med hellighed. I en salme om Fadervor kaldes Guds navn naturligt nok for helligt.²³ Også visdommen er hellig: “Jeg mærker skaberværket, / Hvor hellig visdom bor”, hedder det i Marianne Harboes “Jeg mærker forårs komme” (strofe 4). Med til det hellige hører også sproget. I Lisbeth Smedegaard Andersens “Bevar os Gud hos dig” er det Jesus, der “gir os nye ord, et helligt sprog” (strofe 2). Og hos Simon Grotrian er det skriften, som er hellig: “på et blad med edderkopper / vandrer skriften, der er hellig”.²⁴ Meget omkring skaberværket kan således kaldes helligt, fx taler Janne Mark i salmen “Levende verden, lysfyldte jord”, om: “Hellige stilhed, hellige lyd / himmelske tonefald” (strofe 3). Et centralt begreb som Loven betegnes som hellig i Holger Lissners “Da Moses mødte Guds flammende ild”, hvor det i strofe 3 hedder:

20. Jf. DDS 186,1: “intet kald / er så helligt, at det ikke / dog kan få en synde-prikke.”; 226,2: “I hellige dyder!” samt i 226,5: “Hans frydefest vi helligholde”.

21. Jf. DDS 691: “Loven er et helligt bud”; se også 581: “Der er et helligt væрге” om troen og 345,3: “O helligt håb”.

22. Jf. DDS 485,5 og 496,2.

23. Jf. Johannes Johansens “Fader vor, som er i himlen”, strofe 2: “Ak, dit navn blev ikke helligt...”. Se også Inge Hertz Aarestrups “Hvem er den første”, strofe 1: “vi bliver børn i hans hellige navn” samt Holger Lissners “Ti bud er Sinai-lovens tal”, strofe 4: “Gud hører / og helliger sit navn”.

24. Jf. Simon Grotrian: “Du puster til det hele” (strofe 4).

“Den lov er hellig, og buddet er godt”. I de nyere salmer inddrages således flere områder som hellige.

I flere salmer kaldes dåben for hellig. Det sker fx i Bente Graugaard Nielsens salme, “Jeg vil takke dig, Far” (strofe 1), og i strofe 10 i Iben Krogsdals version af salmen “Far verden, far vel!”²⁵ Og i Iben Krogsdals salme “Den stille tro” gælder det nadveren, når salmen slutter med ordene: “en helligdrøm af vin og brød der bliver til en krop / og vi står op.”

Som i de ældre salmer kan selve livet kaldes helligt. Det sker fx i Holger Lissners “Nu vender byens farver”, hvor det i strofe 3 hedder: “Et ord fra dig, og livet er underfuldt og helligt!”. Her er det skaberordet, der gør livet helligt. Leif Rasmussen skriver i “Håbets stemme bærer mig til steder”, at “Livet er foræring på en hellig grund” (strofe 4). Også her er Gud skildret som livets skaber og giver.²⁶ Selve det, at livet gror, gør det helligt i Lars Busk Sørensens høstsalme, “En krydret duft af korn og modenhed”, hvor Gud er skildret som skaberen, og “det er helligt, / det liv, der fødes, ånder, blomstrer, gror” (strofe 5). Derfor kan man også synge “livets helligsang”, som i Iben Krogsdals “At blive født og svøbt i håb” (strofe 7). Det er også skabelsesteologi, der ligger bag Marianne Velling Bordinggaards salme “Ahorntæets krone flamme” med ordene i strofe 4: “Vi kan vente forårsgrøde / Gud er underfuld / liv af døde, helligt møde / i den mørke muld.”²⁷

I “Nu ånder jorden pinsen ind” opfordrer Niels Johansen Gud til at bruge “hellig ild” til at brænde alt ukrudt ned (strofe 4). Ilden bruges også som

25. Se også Benedicte Hammer Præstholm: “Nu er verden forandret” (strofe 3), Frederik Berggren Smidts “Du åbner døren til dit hus” (strofe 4) samt Kirsten Tange Jørgensen, “Nu blitzer Åndens hvide lys”, hvor det hedder: “i sakramentets hellighed / er Kristus selv til stede” (strofe 6).

26. Se også Benedicte Hammer Præstholms salme “Hvor himlens rum er vidt og lyst en aftenstund i Norden”, hvor hun taler om “Et liv til låns som vindes ud af hellig skaberånd” (strofe 3).

27. Se også hendes salme “Ventestunder – jorden blunder”: “hvor gule krokus gror / helligt møde – liv af døde” (strofe 3).

Guds rensemiddel af Sten Kaalø i salmen, "Hvem hører mine råb", hvor det i strofe 3 hedder: "Alt blir af mægtigheden / så helligt-brændt heneden."²⁸

Ildmetaforikken er velkendt fra Bibelen, og det samme gælder, når der tales om "Helligånds-suset" i Jens Simonsens salme "Det knaser fra gruset" (strofe 4). Ånden er som vinden. Samme billede bruges i Merete Bandaks "At Gud i det ganske univers", hvor Kristus kaldes "en hellig brise" (strofe 2), og i hendes salme "En forårskraft, et Helligåndsvejr". I Rikke Vibeke Birkeholms salme, "Du er født, du er til" findes udtrykket "helligåndslyset" (strofe 2), som svarer til fx DDS 289, hvor Helligånden kaldes "lysets Ånd". Et noget usædvanligt udtryk er "Vi ber om din hellige trods" i Iben Krogsdals salme, "Vi længes og søger" (strofe 5), hvor Guds trods skal "åbne for livet i os". At denne trods er hellig skyldes, at den er Guds.²⁹

Kærligheden kan ligeledes kaldes hellig, da den kommer fra Gud. I salmen "Der findes en dyrebar rose" af Svein Ørnulf Ellingsen hedder det om rosen: "Å hellige tegn her på jorden / Guds kærlighed er dens navn" (strofe 5).

De nye salmer er præget af tilliden til Guds kærlighed. Lars Busk Sørensen kan derfor understrege, at "Kristus kom ikke til verden / med fædrenes hellige tugt, / men budskabet om, vi er elsket..." (jf. "Jeg ved jo, at smerterne kommer", strofe 5).

En stor del af de begreber, der kaldes hellige i de ældre salmer, genfinder vi i de nyere salmer. Men flere af de nyere salmer er præget af skabelsesteologi, og hverdagen spiller en større rolle end i de ældre salmer. Der er derfor også flere begreber fra hverdagslivet, der inddrages under det hellige.

Konklusion

Sammenligner man de ældre og de nyere salmers bruge af ordet "hellig" er der meget, der set ud fra en teologisk synsvinkel er ens. Sproget er til gengæld anderledes i de nyere salmer med nye udtryk og billeder. Salmедигterne taler

28. Se også Lisbeth Smedegaard Andersens salme "Guds fred og god morgen", hvor det er "helligåndsflammen / der føjer os sammen" (strofe 4).

29. Se også salmen "Vi lever til døden, solen går ned" (strofe 3), hvor Krogsdal taler om "en varme af helliget være".

“et sted vi helligånder luften sammen”

ofte mere konkret om det hellige, og mange forskellige begreber forbindes med det hellige. Der er også grund til at pege på, at skabelsesteologien og tanken om det helliges nærvær i hverdagen spiller en større rolle i de nyere salmer. Helligåndens nærvær forbindes ligeledes meget konkret med ikke kun kirken, men også dagligdagen. Dertil kommer, at menneskets møde med det hellige i de nyere salmer ikke er skildret som mødet mellem en synder og den hellige Gud. Grundtonen er præget af tillid.

Jeg er således enig med Søren Holst, som i sin artikel om skabelsesteologi i nyere salmer,³⁰ når frem til følgende konklusion: “Det er min fornemmelse – og jeg har herover forsøgt at illustrere fornemmelsen – at skabelsesteologi i bred forstand spiller en lidt større rolle i nyere salmer end i de ældre”. Om den lidt større vægtlægning på skabelsesteologien i de nyere salmer også er tegn på en større bevægelse i teologien som sådan, vil jeg dog overlade til andre at vurdere.

Kirsten Nielsen, professor emeritus, Aarhus

30. Søren Holst, “‘Jeg tror, han danser i altings hjerte’ – skabelsesteologi i nyere salmer”, i: *Hvor jord og himmel mødes. Teologien i nyere salmer*. Red. Kirsten Nielsen, Syng Nyt 2023, 17.